

Organisaatio ammattina: Tulevaisuuden kuvat ja mahdollisuuksien taju: Mistä tulemme ja mitä näemme edessämme?

Leila Keski-Luopa

Viimeaikaiset globaalit tapahtumat – esim. korona tänä vuonna ja globaali ilmastonmuutos, joka näyttää vain kiihtyvän, herättävät suuren huolen tulevaisuudesta. Itseäni tuo hätä ei enää välttämättä koske – mutta entä lapset ja lastenlapset? Mitä heillä on edessään? Miten he siitä selviävät?

Tiedämme jo, että kyse ei ole vain luonnon ”oikuista”, vaan myös ihmisen oman toiminnan vaikutuksista luontoon. Aiempaa voimakkaammat luonnon ”ilmiöt” ovat osoittamassa, että ihminen on tullut riistäneeksi luontoa tavalla, jolla on pahoja seuraamuksia. Jotakin on tehtävä. Aikaa ei ole hukattavissa.

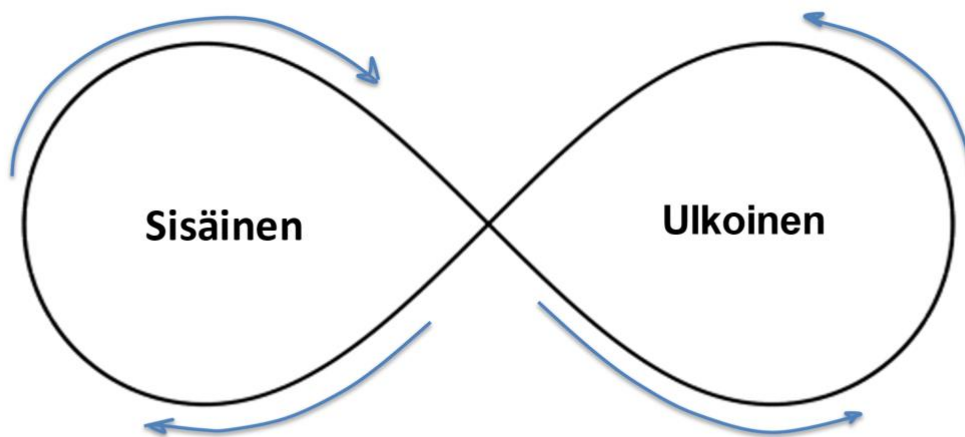
Onneksi vakuuttavaa tietoa ja tutkimusta on saatavissa – sekä siitä, miten luonto toimii, että myös siitä, miten ihmisen mieli toimii. Vain osa siitä on tietoista. Valtaosa mielen toimintaa tapahtuu tiedostamatta, automaattisesti ja spontaanisti. Silloin kun niin tapahtuu, se vain tapahtuu ilman että kukaan ottaa siitä vastuuta. Minun mielestäni siis, - ja onneksi monien muidenkin mielestä - ihmisen toiminta on tässä avainasemassa, koska nykytilanne osoittaa, että ihminen on toiminut väärin, sellaisella tavalla, joka on lopulta ihmiselle itselleenkin vahingoksi. Tätä asiaa tunnen tarvetta pohtia enemmän:

Tähän asti ihminen on uskonut omaan järkeensä – nimenomaan järkeen, koska sen tuotteita olemme pitäneet tosiasioina. Nyt tuo järkikin jo ilmoittaa, että jotakin on mennyt pahasti pieleen. Sen vuoksi ihmisen on nyt katsottava sisäänpäin ja tarkistettava käsitystä itsestään.

Eläessämme nyt ´digi aikaa´ olemme tutustuneet käsitteeseen algoritmi, jolla rakennamme tietoa. Mutta mitä ovat **ihmisen toimintaa** kuvaavat algoritmit? Millainen toimija ihminen on? Vastaukseni tähän on: **toisaalta biologinen, toisaalta psyykinen olento**. Molemmat puolet ovat läsnä ja aktiivisia aina, myös nukkuessa. Toimintaa on niin kauan kuin ihminen elää. Nukkuessakin molemmat puolet ovat aktiivisina läsnä. Ihminen näkee nukkuessaan uniakin! Uni on psyykkistä toimintaa, joka syntyy tiedostamatta. Unissa ei ole järkeä! Niissä näyttäytyvät henkilökohtaiset kokemukset eli niihin liittyvät tunteet ja mielikuvat. Kehokin on vahvasti läsnä erilaisina aistimuksina, jotka liittyvät kyseiseen kokemukseen. – Ihmisen mieli toimii siis myös ilman tietoista ajattelua, spontaanisti, luonnonvoimaisesti reagoiden siihen mikä on sillä hetkellä akuuttia, elämyksellisesti ajankohtaista. Hereillä ollessa tiedostamaton mieli toimii ja vaikuttaa tietoisien mielen takana tai alla ikään kuin piilossa. Siihen voi kuitenkin oppia kiinnittämään enemmän huomiota. Sillä tavalla voi oppia ymmärtämään, mistä ”pinnan alla” kulloinkin on kyse.

Tähän saakka, siis antiikin ajoista tähän päivään ihminen on pitänyt itseään erillisenä yksilönä, joka oppii ajattelemaan ja käyttämään järkeään, mutta jota on myös kasvatettava, jotta hän oppisi ottamaan toisetkin huomioon! – Mutta nyt huomaamme, että siinä olemme onnistuneet miten milloinkin – ja ympäröivää luontoa ja sen vaikutusta itseemme emme lainkaan ole ottaneet huomioon! On syytä huomata, että ihminen itse on myös evoluution tuote! Näin ollen ihmisen

toimintaa – niin kehon kuin mielen toimintaakin – on mahdollista kuvata **systemien teorian** käsitteillä (= fyysikko Ilya Prigoginen teoria, josta hän sai Nobel palkinnon 1977). Suomen Akatemia käynnisti 2000-luvulla ”Ihmisen mieli”-hankkeen, johon se valjasti mukaan kaikki ihmistieteet ja varasi hankkeeseen rahaa 10 milj. euroa. Se on tuottanut tähän mennessä jo paljon tietoa. Hankkeen ensimmäinen tuotos, kirja ”Ihmisen mieli” (Hari, R., et al. Gaudeamus, 2015) on yleiskielinen selvitys siitä, miten ihmisen mielen toimintaa voi systemien teorian avulla kuvata ja tutkia. Sen jälkeen tutkimusta on tehty laajalti lisää. Systemien teorian peruskäsitteestä **refleksiivinen suhde** käytetään arkikielessä käsitettä **toimintasilmukka**. Esittelen hieman, mitä toimintasilmukka tarkoittaa:

Refleksiivinen suhde

Leila Keski-Luopa ©

Termi **refleksiivinen suhde** kuvaa **evoluutioprosessia**, joka koskee kaikkia **eläviä organismeja**. Ne ovat **jatkuvassa liikkeessä, vuorovaikutuksessa oman ympäristönsä kanssa**. Kun eliön vuorovaikutus ulkomaailman kanssa loppuu, se kuolee. Käsitteellä refleksiivinen suhde kuvataan siis elämää itseään, - sitä mitä se käytännössä tarkoittaa! Ihmisellä se tarkoittaa ensinnäkin kehon ja mielen keskinäistä vuorovaikutusta, mutta myös mielen toiminnan ja ulkoisen ympäristön välistä vuorovaikutusta. Jotta ymmärtäisimme, mitä milloinkin tapahtuu ja mitkä ovat vuorovaikutuksen osapuolet. Kyse on aina jostakin prosessista, joka on meneillään! Sitä ei voi tietää, ellei sitä tutkita!

Esimerkiksi ihmisen kehon ja mielen toiminnan välillä on jatkuva vuorovaikutus, joka syntyy ’luonnon’ omilla ehdoilla mielekkäästi palvelemaan kyseistä oliota. Aivot toimivat muistivarastona, johon kokemukset tallentuvat. Aistit ilmoittavat mielelle, millaisesta tilanteesta kulloinkin on kyse eli ne antavat merkin, mitä kulloinkin on vastassa.

Myös mielen toiminnan ja ympäristön välillä on refleksiivinen suhde eli jatkuva spontaani vuorovaikutus. On huomattava, että vain pieni osa siitä tapahtuu tietoisesti. Valtaosa siitä on spontaania, suurelta osalta tiedostamatonta kokemusvarantoa, joka kyseisessä tilanteessa aktivoituu – siksi että se muistuttaa jotakin aiemmin tapahtunutta! Se tuo kyseiseen vuorovaikutustilanteeseen elementtejä, jotka saattavat joko auttaa tai päinvastoin vaikeuttaa tilannetta, ilman että asianomainen tai vastapuoli välttämättä lainkaan tunnistaa, mitä tuossa vuorovaikutusprosessissa emotionaalisella tasolla itse asiassa tapahtui. Se mitä tapahtuu, tapahtuu ikään kuin sattumalta, osapuolten onneksi tai kiusaksi. - Aina silloin kuin tiedostamatta ”ilmaantuneita” tunne-elementtejä (joista useimmiten on kyse) on vastassa, ollaan pulassa, jos ei kyetä selvittämään, mitä vuorovaikutusprosessissa itse asiassa tapahtui. Niiden ääreen kannattaa pysähtyä niitä tutkimaan niin että kukin osapuoli kääntyy ikään kuin sisäänpäin, ja pysähtyy havainnoimaan omia mielenliikkeitään, mistä mikäkin idea tai tuntemus oikeastaan tuli.

Isommassa ryhmässä on jo hankalampaa, mutta siinäkin on mahdollista toimia samalla tavalla: eli kuunnella tarkkaan mihin oma mieli kulloinkin on reagoinut. Silloin voi löytyä uusia elementtejä, jotka auttavat kokonaistilanteen ymmärtämisessä. Jos myös toiset ryhmän jäsenet tekevät tuota samaa tutkimustyötä oman mielensä parissa, syntyneeseen – mahdollisesti ongelmalliseen - ryhmätilanteeseen saattaa löytyä uusia avaimia. – Tällä tavalla on mahdollista löytää avaimia myös globaaleihin ongelmiin.